

SLOVENSKI GOSPODAR

Izhaja vsak četrtek.
Cena: Letno Din 32.—,
polletno Din 16.—, četrt-
letno Din 8.—, inozemstvo
Din 64.—

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Uredništvo in upravništvo: Maribor, Koroška c. 5
Telefon interurban 113

Cena inseratov: cela
stran Din 1400.—, pol stra-
ni Din 700.—, četrt stran
Din 350.—, Mali oglasi be-
seda Din 1.—, stalnim popust

Prosvetna zveza ob desetletnici države.

Prosvetna zveza v Mariboru je imela v petek, dne 30. novembra, v Mariboru svoj občni zbor. Njen predsednik, narodni poslanec dr. Hohnjec je pri tej priliki imel govor, v katerem je razpravljal o velikem pomenu narodne države za ohranitev narodnosti in o nalogah ljudske prosvete napram državi. V naslednjem podamo glavne misli iz njegovega govora:

Narod brez lastne države je v svetovni zgodovini nepoznan.

Nemški učenjak Hegel je rekel, da se v svetovni zgodovini jemljejo v poštev samo tisti narodi, ki tvorijo lastno državo. Kako resnična je ta beseda, dobro vemo Jugoslovani iz lastovite skušnje. Za svetovno zgodovino smo bili količina brez vrednosti. Širji svet nas ni poznal, niti se ni hotel potruditi, da bi nas spoznal. Njegovo zanimanje je bilo namenjeno samo večjim narodom, ki smo jim bili politično podrejeni in ki smo jim robovali. Slovenska naša domovina je bila, kakor toži naš pesnik, »vsemu svetu nepoznana, od nikogar spoštovana.« Kolikor pa jo je svet poznal, ji je večinoma bil sovražen ter jo je preziral in zatiral. Vsakega rodoljuba je to globoko v srce bolelo. Nežnočutni pesnik Simon Gregorčič je tej boli dal žaloben izraz v svoji pesmi »Domovini«, v kateri bridko toži: »Sovražen svet te le prezira, prezira te in te zatira!« Pesnik skoro brezupno vpraša: »Kdaj solnce zlato sine ti?«

Na to dolgoletno vprašanje naših rodoljubov je dala odgovor svetovna vojna. Ko so se razgrnili in razvlekli njeni oblaki, je zlato solnce zasijalo tudi Jugoslovanom. To, kar smo vedno zahtevali, smo dobili: prostor na solncu med drugimi narodi. Prej so nam drugi narodi krojili usodo, sedaj smo postali gospodarji svoje usode. Pregovor: »Vsak je svoje sreče kovač«, je začel postajati resnica tudi za nas kot narod; prej pa so drugi narodi našemu številno majhnemu narodu kovali srečo ali nesrečo, kakor so hoteli.

Naloga naše narodne države.

Potek svetovnih dogodkov je nas Jugoslovane dvignil, da nas svetovna zgodovina ne more več prezirati, marveč nas mora jemati v poštev.

Dobili smo prostor na solncu. Naša velika naloga, ki jo moramo rešiti v svoji narodni državi, je ta, da narod dvignemo k solncu prosvete, omike in kulture. Na temelju svobode in edinosti, ki ga mora braniti naša država, moramo graditi blestečo zgradbo narodne kulture ter tako dokazati, da smo vredni onega prostora na solncu, ki ga je nam mednarodni svet priznal. Ako se moderne države ponajbolj s pridevkom kulturne države, mora se naša država vestno in vztrajno truditi, da s širjenjem kulture in prosvete med ljudstvom doseže svoj življenjski namen ter tako zasluži častni pridevek kulturne države. Da je širjenje izobrazbe in vzgoja ljudstva naloga vsake države, spričuje znani angleški učenjak in narodnogospodarski pisatelj Adam Smith, ki je rekel: »Vzgoja preprostega človeka je stvar, ki je pri njej udeležena splošna blaginja. Kakor mora oblast nastopiti, da prepreči razširjenje gobavosti med ljudstvom, tako mora tudi vse storiti, da prepreči razširjenje in napredovanje moralnih bolezni, ki so nerazločljive od nevednosti.« Izobrazujte in vzgojajte ljudstvo«, je bil poslednji opomin, ki ga je pred svojo smrtjo sporočil narodu veliki Washington, ustanovitelj Zedinjenih držav Severne Amerike in njen prvi predsednik.

Za Slovence je narodna omika bila zveličanska.

Mi Slovenci smo si bili vedno v svesti velikega pomena ljudske izobrazbe in vzgoje. Veliki učitelj slovenskega ljudstva škof Martin Slomšek je ustvaril in med ljudstvom razširil geslo o »zveličanski narodni omiki«, za katero je vera luč, materni jezik pa ključ. Za naš mali narod je narodna omika v resnici bila zveličanska, ker je narod rešila smrti v tujinstvu: v germanizmu, madžarizmu in italijanizmu. To dejstvo sem ugotovil kot guvernirnik o »katoliškem izobraževalnem delu« na slovensko-hrvatskem katoliškem shodu v Ljubljani leta 1913, kjer sem med drugim rekel: »Naše izobraževalne organizacije so tudi močne narodnoobrambne trdnjave, sezidane iz granita zvestih krščanskih slovenskih src. Vešči in vneti stražarji stojijo tu na braniku za vero sveto in domovino drago. Nepremagljive bodo te trdnjave in z

njimi naša domovina, dokler se bodo po naših društvih ostrili uma svitli meči ter se bo užigal v srcih plamen krščanske zvestobe in narod ne zavesti in vzbujal stud nad neznačajnim odpadništvom in plačanim janičarstvom.«

Razvoj dogodkov pred in med svetovno vojno je te moje besede potrdil. Narodna omika in narodna zavest, vzbujena in gojena v izobraževalnih organizacijah, je ostala nepremagljiva in nezlomljiva in v tej nepremagljivosti je bila zajamčena zmaga slovenskega naroda. Naše izobraževalne organizacije so bile močne, neporušljive barikade (utrdb) slovenstva in jugoslovanstva na najbolj izpostavljeni točki jugoslovenskega ozemlja. Radi tega je naša Prosvetna zveza, odnosno njena prednica Slov. krščansko-socialna zveza mogla na svojem zborovanju v Mariboru 19. decembra 1918 ugotoviti, »da je vselej bila v prvi vrsti tistih organizacij, ki so idejo ujedinjenja jugoslovenskega naroda razširjale med slovenskim ljudstvom ter so ji v njegovi duši in v njegovem srcu pripravljale dovzetna tla.«

Podlaga države v dušah in srcih.

Najmočnejša podlaga vsake države je v duši in srcu državljanov. Ni največja zaslomba države materialna sila, marveč je zavest skupnosti in državna misel, ki počivata v srcih in dušah. To zavest skupnosti, to v resnici državljansko zavest vzbujati, negovati in krepiti, je naloga ljudske izobrazbe in vzgoje. Iz tega razloga je ljudsko izobraževalno delo, ki temelji na krščanskih in pravičnih narodnih načelih ter izvira iz dobrih in plemenitih nagibov, tolikega pomena tudi za državo.

Naša velika prosvetna organizacija obhaja desetletnico kraljevine SHS s toplim rodoljubnim čustvom. Mi Slovenci se dobro zavedamo velikega pomena narodne države, ker smo dolgo dobo vodili najtežjo borbo za ohranitev slovenske narodnosti, ki je bila v nevarnosti, da utone v širokem morju tujinstva. Izpovedujoč svoj smisel in svojo voljo za to državo, ji želimo najlepšo bodočnost in najboljši napredek. Ne prikrivamo si dejstva, da notranja ureditev države ni tako zasnovana, da bi bili z njo zadovoljni vsi i Srbi i Hrvati i Slovenci. Verujoč v moč razvoja, ki vlada vsemu obsežnemu svetu življenja, se nadejamo ter pričakujemo, da se bo tudi notranje življenje naše

države razvijalo in napredovalo v tej smeri, da bo enakopravnost vseh državljanov zajamčena ter da bode država potom notranjega sporazuma postala domovina zadovoljnih Hrvatov, Slovencev in Srbov.

Slovenci na Koroškem.

Obhajajoč desetletnico naše države, se z boleščjo v srcih spominjamo tistih naših bratov, ki so ostali izven mej naše države. Naša bol je tem večja, ker se je njihovo stanje poslabšalo od leta do leta ter se pogoršava od dneva do dneva. Naši bratje na Koroškem so brezpravni v javnosti, v uradu, žalibog že tudi v cerkvi, o sobito pa v šoli. Slovenci na Koroškem nimajo ni ene resnično slovenske šole. Nemški manjšinski politiki v naši državi odvrtaajo svoje oči od tega veleresnega dejstva, pokazujejo pa s prstom na razmere Nemcev v naši državi ter v inozemstvu, zlasti še v Nemčiji širijo govornice o zatiranju Nemcev v naši državi. Mi moramo ugotoviti činjenico, da narodnost Nemcev v naši državi ni ogrožena, marveč z zakonskimi določbami in napravami zaščitena. Kar pa presega preko teh mej, ni obramba nemške narodnosti nemških državljanov, —

marveč širjenje nemške narodne ideje med ljudmi, ki niso nemške narodnosti. V tem oziru pa je ter ostane naše geslo: Kulturne in politične nemškutarije ne bomo dopustili.

Slovenci v Italiji.

Usoda naših bratov v Italiji je tako črna, da bi najrnejša barva bila še preslaba za resničen in pravičen oris o njej. Nasilni italijanski fašizem jih je oropal vseh slovenskih šol, vseh političnih slovenskih časnikov do zadnjega — »Goriške Straže« — ki je bil pred nekaj dnevi zatrt, vseh prosvetnih društev in vseh prosvetnih sredstev. Italijanski fašizem je slovensko narodnost obsodil v grob. Mi pa zaupamo v svoje brate in sestre v Italiji, da bodo slovensko narodnost rešili smrti s tem, da skrbno čuvajo in gojijo slovensko narodnost v svojih srcih, do katerih ne sega premoč italijanskega fašizma, da jo čuvajo v razgovoru okoli domačega ognjišča, zlasti pa da skrbno ohranjeno izročijo svojim otrokom. Ne obupajte, mili naši bratje in sestre! Zaupajte! Od goriškega slavčka, slovenskega pesnika Simon Gregorčiča gledano zlato solnce bo zasijalo tudi Vam!

vrstah in oblastni skupščini. Bojkot je torej to, če reče general Pribičević: Na levo!, pa se vsi njegove obrnejo na desno!»

V NAŠI DRŽAVI.

Praznik ujedinjenja 1. decembra se je praznoval po vsej državi naj-slovesneje. To slavje je na znotraj in na zunaj zabrisalo one umetno začrtane razpoke v državi, na katere tudi ob tej priliki nista pozabila kazati Maček in Pribičević.

Narodna skupščina je odgojena na nedoločen čas, gotovo pa čez božične praznike, katoliške kakor pravoslavne. Pač pa delajo ta čas posamezni odbori, da pripravijo nove zakonske predloge.

Šolski zakon je sedaj v razpravi. Glede ljudskega šolstva ni v naši državi še nobenega pravega reda. Treba je to stvar urediti. Ministrstvo za prosveto ima več načrtov, ki so jih predložile učiteljske organizacije. Ti načrti predvidevajo, da nimajo šolski odbori ničesar govoriti, ampak le samo plačevati, da verouk učijo učitelji in ne duhovniki. Ko je minister te učiteljske predloge predložil, je poseben odbor, ki ta zakon pripravlja, takoj izjavil, da se s tem načrtom ne strinja in da ga bo izpremenil. Za nas je jasno, da bo naša vlada sprejela tak zakon, ki bo obema glavnima zahtevama ustregel: šolski odbori naj imajo več pravic glede šole in verouk poučuje duhovnik.

Savčič nadaljuje. Njegovo delo je težko in bo še veliko truda, predno bo spryil skup Beograd in Zagreb. Te dni je imel zopet razgovore v Beogradu, kjer je takoj napovedal, da je dolž delo končati in da gre sedaj — v Zagreb. Savčič sedaj nič več ne skriva, da dela z vednostjo Pribičevića, ker je z njim v stalni zvezi potom Pribičevićevega brata.

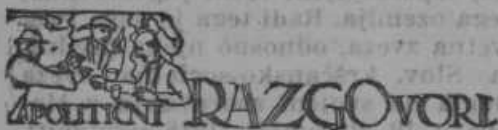
Trumbić hodi po svetu, kjer ima dobre znanke, ki mu radi napravijo veselje ter njegove članke o stanju v Jugoslaviji prinašajo. Doma pa pišejo: »Glejte, kaj pišejo o nas Francozi in Angleži!«

Dalmaciji je treba pomagati! V Dalmaciji je zopet lakota. Suša je bila, da Bog pomagaj! Ljudem pa ni mogoče drugače, kakor da dobijo kako državno podporo, a ne v gotovini, pač pa v živilih in s tem, da se jim da prilika zaslužiti.

*

V DRUGIH DRŽAVAH.

Albanski politični umor v Pragi! Pred praško poroto je stal dne 29. novembra t. l. morilec Cena bega, bivšega albanskega poslanika v Beogradu, Bebi. Sredi razprave pa je stopil k njemu neki mlad Albanec in vstrelil nanj. Bebi se je zgrudil mrtev na tla. Nekateri pravijo, da je to le krvno maščevanje, drugi pa, da ga je zato ustrelil, ker so se nekateri balj nj

»Kaj nas je bilo, pa kako smo bili veseli«, tako je načel naš znanec razgovor. Vsak je vedel, da misli na Maribor. Kajti tam je bilo prvega decembra slavje, kakoršnega ta dan ni imel noben drug kraj v Jugoslaviji.

»E, jaz sem bil že jezen, sem se moral na stopnjicah domov peljati! Preveč nas je bilo«, tako se je pritoževal šaljivec, pa se mu je videlo, da je tudi na to pozabil, kar ga je jezilo in da je le bil vesel svojega pota v Maribor.

»To le je bilo najbolj zanimivo«, je nadaljeval znanec. »Kadarkoli in kjerkoli je kdo govoril o desetletnici in o delu za naš narod in narodno državo, vsak je moral imenovati pred vsem naše ljudi. Začeli so od Slomška pa preko borcev v naših vrstah predvojnega političnega in kulturnega polja, kjer je toliko naših, da je bilo nemogoče vse naštet, pa do pokojnega dr. Karla Verstovšeka. Najbolj pa je seveda bil pozdravljen naš voditelj g. dr. Anton Korošec. S to manifestacijo se je pa narod oddolžil tudi vsem tistim, ki so se borili za našo slovensko zemljo in je pozdravljal generala Majstra in njegove borce. Slovenski Štajer pa je istočasno dokazal, kako ljubi svojo državo!«

»Pa smo tudi malo pozabavljali čez njo«, je dejal šaljivec.

»To je tudi potreba reči, če ni kaj v redu. Toda eno moramo pa natančno ločiti: državo in vlado. Država, to smo mi sami, to je slovenski, hrvaški in srbski narod, ki prebiva v mejah SHS. Ta skupna država je naše skupno življenje, skupno gospo-

darstvo in skupna kulturna last. — Naša stranka je veliko delala za to državo in nikdar proti njej. Čisto nekaj drugega pa je, če je naša stranka skozi osem let vršila hud boj zoper tiste, ki so osem let vladali državo, pa slabo vladali. S tem, da je zoper tedanje korupcionistične vlade nastopala, so nas te sicer proglašale za protidržavne, toda naš boj je šel le za tem, da smo strmoglavili krivično in škodljivo upravo države, da smo tudi srbski in hrvaški narod pripravili do spoznanja, da je centralistična uprava mora za Jugoslavijo. Vedeli smo, da mora naše načelo enkrat zmagati, zato smo vztrajali. In tako se je zgodilo, da je zmagalo ravno za desetletnico naše države. Ni čuda, da je ob tej priliki največji naš borec dr. Korošec tudi na čelu naše države!«

»Ti bi pa lahko v Mariboru govoril, tako znaš«, ga je podražil šaljivec.

»No, no«, je odgovarjal znanec. — »Tebi in še marsikomu je treba to povedati, da boš znal ločiti pojem država in državna uprava. Če tudi smo mi danes na vladi, naš boj še vedno gre zoper dosedanjo državno upravo in zdaj se bližamo uspehom svojega boja. Zdaj se stvari sameposebi hitro vršijo. S hitrimi koraki prihaja red v državno upravo, naglo in sigurno se ustvarjajo zakoni, ki urejujejo našo državo na znotraj in na zunaj. Tega dejstva posebno smo se veselili 1. decembra v Mariboru.«

»Jaz pa sem se veselil bojkota«, je dejal šaljivec. »Zdaj saj vem, kaj je bojkot. Bojkot 1. decembra je proglašila opozicija za vse svoje ljudi in svoje organizacije. Na proslavi v Mariboru pa sem videl korakati Sokole in celo Orjuno. Demokrate si videl v